

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.14, april 2019

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Stine Holst Petersen

Tilsyn ved dr.theol. K.E. Bugge

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Lykønskning til Danmark med Det Danske Dummerhoved og Den Danske Høiskole

ved Henrik Yde

Indhold

- 1 Kongelig resolution af 27. marts 1847
- 2 Skolepolitik
- 3 Den åbne adgang til akademiet
- 4 Realhøjskole eller folkelig højskole
- 5 Det slesvig-holstenske spørgsmål
- 6 Historikerstriden Wegener versus Dahlmann
- 7 Eftervirkning
- 8 Anvendt litteratur
 - 8.1 Trykt
 - 8.2 Utrykt

1 Kongelig resolution af 27. marts 1847

Lykønskning til Danmark med Det Danske Dummerhoved og Den Danske Høiskole, (herefter *Lykønskning til Danmark*) der udkom i juni 1847, er Grundtvigs femte og sidste større højskoleskrift.

Læs mere

De fire første var: *Det Danske Fir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet* fra 1836, *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* fra 1837, *Skolen for Livet og Akademiet i Soer* fra 1838 og *Bøn og Begreb om en Dansk Høiskole i Soer* fra 1840.

Anledningen til værkets fremkomst var en kongelig resolution af 27. marts 1847 "Angaaende den fremtidige Organisation af Sorø Academie". Resolutionen blev offentliggjort 3. april 1847.

Resolutionens hovedpunkt var, at latinskolen omdøbtes til realskole og akademiet til realakademi. Realakademiet skulle ikke mindst fremme modersmålsundervisningen, Danmarkshistorien og en række statsvidenskabelige fag. Dertil kom, at akademiet åbnedes for offentligheden, således at adgang til akademiets forelæsninger ikke længere var forbeholdt dimittender fra Sorø Skole. Endelig dekretedes der en vis administrativ og økonomisk adskillelse af skole og akademi. (Resolutionen er optrykt i sin helhed i Grundtvig 1968, bind 2, s. 322-324.)

Denne resolution var resultatet af et flere år langt tovtrækkeri. Universitetsdirektionen, hvorunder akademiet hørte siden dets genåbning i 1826, havde aldrig været Sorø Akademi venligt stemt og så det helst nedlagt, så dets rige midler kunne overgå til Københavns Universitet. Kongen, der på sin side ønskede at bevare akademiet, havde derfor i 1845 personligt, på tværs af universitetsdirektionen, ladet udarbejde det reskript, der kom til at danne grundlag for den videre forhandling (Rosendal 1897, s. 33-38).

Læs mere

Christian 8., der altid havde været Grundtvigs tanker om en folkelig højskole venligt stemt, havde i 1843 indvilliget i at modtage en betænkning fra ham "Om Indretningen af Sorø Academi til en Folkelig Højskole". Betænkningen publiceredes først i 1889, længe efter både Christian 8.s og Grundtvigs død og Sorø Akademis nedlæggelse, men er måske det af alle Grundtvigs højskoleskrifter, der har virket kraftigst og mest direkte ind i en forhandlingssituation (Hørby 1967, s. 65-70). Hvad angår indholdet af Grundtvigs brev til kongen, henvises der til betænkningen selv og til dens [indledning](#). Resolutionen af 27. marts 1847 blev – på direkte foranledning af kongen – i ret vid udstrækning præget af Grundtvigs betænkning af 1843, men den er også udtryk for et kompromis mellem flere andre kræfter. Se herom i nærværende indlednings kapitel 4, ["Realhøjskole eller folkelig højskole"](#).

Men også det påfølgende kommissionsarbejde var forsætligt blevet trukket i langdrag af universitetsdirektionen. Denne kommission havde bestået af universitetsdirektionens tre medlemmer samt H.C. Ørsted som særlig repræsentant for universitetet, B.S. Ingemann, der siden 1842 havde været konstitueret som akademiets director (rektor), og endelig grev F.M. Knuth, der som amtmand i Sorø også bestred embedet som overdirektør for Sorø Akademi. Kun de to sidstnævnte var stemt for akademiets bevarelse og reform i kongens ånd. Læs nærmere i Hørby (1967), s. 75-80 og Rosendal (1897), s. 38 f.

Resolutionen var imidlertid ikke i sig selv nogen organisations- eller undervisningsplan, men en rammebestemmelse. Og dét afgav spillerum for, at sagens interesser – herunder Grundtvig – endnu kunne gøre deres indflydelse gældende. Grundtvigs værk lader sig derfor læse som et forsøg på at tolke resolutionen så gunstigt som muligt i retning af hans egne tanker om Sorø Akademis omdannelse til en folkelig højskole.

2 Skolepolitik

Tidens varmeste skolepolitiske spørgsmål var kravet om realundervisning og realskoler til byborgerskabets konfirmerede drenge som et alternativ til latinskolerne. Ved realundervisning forstås undervisning i de matematisk-naturvidenskabelige fag og i de levende sprog, i modsætning til de lærde skolers undervisning i de døde (eller klassiske) sprog: latin, græsk og hebraisk.

Private realskoler havde man haft i Danmark siden 1787, hvor Efterslægtsselskabets Skole åbnede i København, og i henhold til kongelig anordning af 29. juli 1814 var der også åbnet mulighed for at danne *offentlige* realskoler. Som en begyndelse hængte man da i nogle købstæder realklasser med undervisning i matematik, naturfag og de levende sprog, navnlig tysk, til borgerskolerne. Men med industrialismens og samfærdselsmidlernes udvikling skærpedes behovet for egentlige realskoler for konfirmerede borgerdrenge, og sagen diskuteredes i 1830'erne livligt i byernes borgerskab. Tilsvarende debatter og bestræbelser fandt sted i andre nordeuropæiske stater, tidligst i de tyske. Herhjemme samlede debatten sig om spørgsmålet: *Hvor skal jeg sætte min Søn i Skole?*, hvilket var hovedtitlen på en pjece fra 1833 af handelskommis Knud H. Gad.

Dette blev også et af hovedspørgsmålene, da de første rådgivende stænderforsamlinger afvikledes fra oktober 1835 til og med februar 1836. På mødet i Roskilde gjorde ikke mindst juristen Tage Algreen-Ussing, sekretær i Danske Kancelli og en af forsamlingens mest fremtrædende og reformivrige mænd, sig til talsmand for realskoletanken.

Algreen-Ussing betonede, at de kommende realskoler først og fremmest skulle være skoler for byborgerskabets drenge, og det har givetvis irriteret Grundtvig, at der således plæderedes for en ny og særlig stands- eller classeskole. Det blev hovedpointen i *Skolen for Livet og Akademiet i Soer* fra 1838, at realskoler ville være lige så skadelige som latinskolerne, og i særdeleshed at de ville stå i vejen for en dansk højskole.

For disse synspunkter havde Grundtvig i 1838 indkasseret drøje hug og havde måttet se sig isoleret; se herom [indledningen](#) til *Skolen for Livet*. I kritikken af realskoletanken havde han derfor siden 1838 holdt en noget lavere profil. Det er på denne baggrund, man skal forstå, hvorfor han først langt inde i *Lykønskning til Danmark* – og kun på dette ene sted – giver sin mening herom klart til kende:

“en af *Grundfeilene* ved vort saakaldte *Real-Skolevæsen*, [er] at det begunstiger *videnskabeligt Fuskerti* paa alle gavnlige Syslers Bekostning, og det vilde være Nok, om

det end ikke havde den anden Grundfeil: at ville, ligesom Latinskolen, forvandle *Børn* til *vise Oldinger*, saa ingen af disse Feil maa en Høiskole have, naar den skal virke ei til Skade, men til Gavn” (1847, s. 31).

3 Den åbne adgang til akademiet

Et af de punkter i den kongelige resolution af 27. marts 1847, Grundtvig fremhæver, er stk. 3 om adgangen til realhøjskolen, hvorom det hedder:

“Adgangen til Realhøiskolen staaer aaben ikke blot for dem, som enten i Sorø Skole eller i andre Underviisningsanstalter have gennemgaaet et fuldstændigt realvidenskabeligt Skolekursus [...], men ogsaa for Andre, som maatte ønske at bivaane Forelæsningerne over alle eller enkelte af de Videnskabsfag, som blive foredragne” (Grundtvig 1968, bind 2, s. 323).

Allerede i første afsnit af forordet betoner Grundtvig således vigtigheden “ved at aabne denne [højskolen] for *Alle* dem, der ønske at benytte den” (1847, s. [3]). Det var et kardinalpunkt for ham, at der skulle være åben adgang til den folkelige højskole, hvor man netop ikke skulle studere for at opnå eksamen og embede, men for frivilligt og for sagens egen skyld at oplyses om det, der var fælles for *alle* danske borgere, navnlig modersmålet, fædrelandets historie og dets nuværende tilstand. Og med resolutionens stk. 3 havde han i princippet opnået denne åbenhed. Spørgsmålet var imidlertid, hvordan dette kunne udmøntes i praksis. Den visionære Grundtvig forholdt sig ikke til så banale og jordnære spørgsmål, som hvor mange unge mænd man vel kunne friste til at tage ophold i den afsides flække Sorø, hvis de ikke kunne aflægge meriterende eksamen i noget fag. Den mere praktisk tænkende Ingemann havde advaret ham allerede i 1837:

“Men stod her ogsaa i Morgen et saadant Akademi, hvor stor mener du, Frekvensen [søgningen] blev, naar den almindelige Dannelse, der tilbødes, ikke medførte Rettigheder til Embeder og anden Forsørgelse?” (Grundtvig og Ingemann 1882, s. 201).

Sorø Akademis omdannelse til realhøjskole medførte ingen ændring i det forhold, at man her kunne aflægge eksamen. Det tilføjedes blot, at forelæsningerne herefter principielt skulle være offentlige, hvis nogen ikke-akademist ellers skulle få lyst til at indfinde sig til dem.

4 Realhøjskole eller folkelig højskole

Det første ord i forordet til *Lykønskning til Danmark* er et forbehold: “Forsaavidt”. Og forordet fortsætter med den påstand, at den kongelige resolution af 27. marts 1847, som ikke nævner begrebet en dansk eller folkelig højskole med et ord, ganske vist “ei stempler, men omskriver Navnet” til ‘realhøjskole’ (1847, s. [3]).

Der var imidlertid ikke tale om nogen omskrivning, men om et kompromis.

Sorø Akademi og skole havde en stolt tradition for undervisning i de reale fag; i august 1837 var der på skolen – som en af de første i landet – blevet oprettet en realafdeling med moderne sprog og naturvidenskab som fag. Og akademiets lærerstab

rummede stærke fortalere for og fagligt dygtige lærere i realvidenskaberne. J.C. Lütken var på dette tidspunkt den mest fremtrædende og kendte.

Zoologen Lütken havde tidligt gjort sig til talsmand for realfagenes åndsdannende potentiale. I en afhandling fra 1830 *Om almindelig Dannelse og dens Midler* kritiserede han den herskende opfattelse af, at realfagene bare havde nytteværdi, mens kun de humanistiske fag skulle kunne udvikle elevernes ånd. Og blandt akademiets lærere i 1840'erne var navnlig Lütken offentligt aktiv for at fremme realvidenskabernes position. Nogle måneder inden Grundtvig udsendte *Lykønskning til Danmark*, udgav han således de to pjecer *Om Sorø Akademies Idee* (10. marts, altså før resolutionen af 27. marts) og *Om Sorø Akademies Idee Nr 2* (30. april, altså efter resolutionens fremkomst).

Læs mere

Grundtvig ejede i hvert fald den første, jf. Bogfortegnelse 1873, nr. 6.805. Muligvis omfatter denne post i bogfortegnelsen begge Lütkens pjecer.

Lütken selv så ingen modsætning mellem sin idé om en realhøjskole og, som han jovialt udtrykte det, "den Danske Høiskoles graahærdede Prophet og Patriarch" Grundtvigs forestillinger om en folkelig højskole (Lütken 1847b, s. 41). Men han var ganske klar over Grundtvigs skepsis overfor naturvidenskaberne. Grundtvig selv holdt i dette spørgsmål klogeligt en lavere profil end ellers.

Lütken gjorde regnskabet således op:

"Den Danske Høiskoles Forfægtere have vistnok megen Grund til at vente Noget efter deres Sind [...] af Realhøiskolen, der jo efter Resolutionens § 2, a skal have en særdeles Retning paa Alt, hvad Dansk monne være [...] og ville vistnok troe at finde en Trøst for det dem næppe behagende Ord 'Real-(Videnskaber og Skole)' deri, at just hine ovennævnte Fag ere fremhævede især, og ikke de dem næppe saavel anstaaende Naturvidenskaber. [...] At i en 'Realskole' Naturvidenskaberne ikke kunne være udelukkede, og just derfor ikke ere nævnede, antage vi at følge af sig selv [...]" (Lütken 1847b, s. 30).

Også det nationalliberale dagblad *Fædrelandet*, der 27.-28. august bragte et referat af Grundtvigs og Lütkens bøger om emnet, anså deres respektive opfattelser af akademiet som forskellige, men forenelige (Hørby 1967, s. 78 f.).

Læs mere

En tilsvarende fællesanmeldelse af Grundtvigs og Lütkens skrifter gaves i *For Literatur og Kritik. Et Fjerdingaarsskrift udgivet af Fyens Stifts literære Selskab* 1847, s. 307-316. Grundtvigs skrift anmeldtes desuden (overstrømmende) i *Christeligt Folkeblad*, 26. september 1847.

Om Lütkens opfattelse se også *Sorø. Klostret, Skolen, Akademiet*

gennem Tiderne. Skrevet af gamle Soranere, bind 2, 2. halvdel (1931),
s. 421 f.

Debatten om realfagene og om behovet for realskoler og højere læreanstalter i disse fag havde pågået i to årtier. I forvejen havde man Den Polytekniske Læreanstalt (oprettet 1829) og Den Kongelige Militaire Høiskole (oprettet 1830). H.C. Ørsted var leder af førstnævnte og var som nævnt medlem af den kommission, der udfærdigede den kongelige resolution af 27. marts 1847. Han var blandt dem, der helst så Sorø Akademi nedlagt.

Det reformerede akademi fik altså navn af realhøjskole. Det er derfor påfaldende, at ingen af de fag, man traditionelt kalder realfag, altså naturfagene og de levende sprogs fag, er nævnt, hvorimod dansk og Danmarkshistorie, en lang række samfundsfag og landøkonomi er fremhævede.

Navneskiftet har alligevel tilfredsstillet de lokale tilhængere af realvidenskaberne (Lütken så som citeret ikke realfagene truede). Og den lærde skoles navneskifte har glædet alle tilhængere af realskoletanken. Det har muligvis tilfredsstillet Ørsted, at ingen realfag nævntes konkret, og at realhøjskolen ikke skulle konkurrere med Den Polytekniske Læreanstalt. Indførelsen af samfundsfagene, hvori der (bortset fra jura) ikke undervistes på universitetet, har tilfredsstillet kongen, som gerne ville have akademiet som en læreanstalt i sin egen ret og med sin egen vægtning af fagene, herunder realfagene. Betoningen af dansk sprog og historie glædede Grundtvig og akademiets director Ingemann. Indførelsen af landøkonomi som fag var en nyskabelse, også på landsplan; forslaget var kommet fra universitetsdirektionen (Rosendal 1897, s. 41-43).

Læs mere

Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole oprettedes først 1856 som en videreførelse og udbygning af Veterinærskolen, der var blevet etableret i 1773.

Alle havde altså fået noget, de kunne kalde deres. Men kompromisset kunne dog også fremstilles mindre elskværdigt, som her af juraprofessoren A.F. Krieger i et privat brev april 1847:

“De har vel seet det glimrende Resultat [resolutionen af 27. marts 1847] af Sorøsagen – Et Stykke Algrenussingsk Skole for Drengene med det blaae Øie, et Stykke for Grundtvig[s] levende Ord, et Stykke Bernhard-ransk [ingemannsk] Agerbrugsskole, enfin Vrøvl; – det kan da vare mange Aar, inden denne i sit Slags eneste hardtad mageløse høiere Realskole bliver aabnet; dog maaskee [medlem af universitetsdirektionen Jens Olaus] Hansen faer den dræbt, inden den fødes” (Bagge 1949, brev nr. 827, s. 330).

5 Det slesvig-holstenske spørgsmål

Den 4. januar 1847 havde Ingemann i vage vendinger skrevet til Grundtvig om reformplanerne for akademiet:

“Hvad nu den vordende soranske Højskole angaar, vilde jeg gjerne kunne meddele dig en lys Udsigt med det nye Aars Begyndelse; men des værre staar dens Fremtid lige uvis og omtaaget for os. Den slesvig-holstenske Mosedam giver sagtens *ham* nok at tage vare, som alene skal slaa Hovedet paa Sømmet” (Grundtvig og Ingemann 1882, s. 287).

Den forsigtige Ingemann, som jo også selv havde sæde i den kommission, der tre måneder senere barslede med resolutionen af 27. marts 1847, satte altså her alene sin lid til kongen og berettede intet om sin egen rolle og vilje i kommissionsarbejdet. Men i øvrigt er det sandt, at kongen havde nok at gøre med det slesvig-holstenske spørgsmål. Blot betragtede Grundtvig i modsætning til Ingemann dette spørgsmål i dets sammenhæng med, ikke i modsætning til reformplanerne for akademiet.

Om det slesvig-holstenske spørgsmål skal der her kun opridses ganske få træk, idet der i øvrigt kan henvises til den omfattende faglitteratur herom, f.eks. Hansen m.fl.: *Sønderjyllands Historie*, bind 2, s. 59-90.

I det dansk-tyske grænseland opstod der i 1830'erne og 1840'erne både dansksindede og tysksindede nationale bevægelser. Begge førte sprog- og kulturkamp gennem folkemøder, nationale sange og nationale symboler.

Den slesvig-holstenske, tysksindede bevægelse mente, at Slesvig og Holsten hørte sammen, og at hertugdømmerne skulle have større selvstændighed i forhold til kongeriget Danmark eller helt løsrive sig. Hvor den slesvig-holstenske bevægelse oprindeligt blot ønskede større frihed og uafhængighed inden for den danske helstat, blev kravet, som nød stadigt større folkelig opbakning i løbet af 1840'erne, efterhånden en fuldstændig løsrivelse samt Slesvigs optagelse i Det Tyske Forbund. Grundtvig fulgte begivenhederne ganske nøje og havde allerede i januar 1831 på både dansk og tysk udgivet den lille bog *Politiske Betragtninger med Blik paa Danmark og Holsteen*.

Kongen var på sin side først og fremmest optaget af at bevare helstaten. Men fra dansksindet side ønskede mange, navnlig de nationalliberale, at Danmarks sydgrænse skulle gå mellem Slesvig og Holsten og være Ejderen, sådan som den havde været i højmiddelalderen. Grundtvig havde støttet Ejder-politikken ved et nationalliberalt arrangeret folkemøde den 4. juli 1844 på Skamlingsbanken, hvor han talte for cirka 12.000 dansksindede deltagere, og han fastholdt i 1847 endnu denne støtte. (Senere modificerede han sin holdning og ville lade grænsen gå der, hvor der var dansksindet flertal.)

Det er på denne baggrund, man skal forstå Grundtvigs angreb på tyskheden, på tyske historikere og på den slesvig-holstenske opfattelse af Slesvigs samhørighed med Holsten i *Lykønskning til Danmark*. Disse spørgsmål var kun blevet berørt mere perifert i de tidligere højskoleskrifter 1836-1840, men fyldte det meste af værkets første kapitel, “Det Danske Dummerhoved”. Året efter førte disse spørgsmål, som oprindeligt mest havde været udtryk for en spænding mellem rigets centralmagt og en provins, men nu var tilspidsede som nationale spørgsmål, til udbruddet af den

borgerkrig, der kaldes Første Slesvigske Krig eller Treårskrigen 1848-1851.

6 Historikerstriden Wegener versus Dahlmann

Grundtvig satiriserer flere steder over lærde tyskere, som ifølge ham “ikke bryder sig stort om, eller kiender stort til det lille *Danmark*, men har dog længe, for Naboskabs Skyld, taget sig *skolemesterlig* af vor Opdragelse” (s. 9). Men længere fremme bliver den generelle anti-tyske satire skærpet til det yderste:

“Ligesom [...] alle de stormægtige *Tydske* Keisere i *Middelalderen* haardnakket paastod, at *Dan-Mark*, ligesom *Ucker-Mark* og hele *Mark-Brandenburg*, og saa mange andre ‘*Marker*,’ hørde oprindeligt til det *hellige Romerske Rige*, [...] saaledes veed vi jo, at alle de stortalende *Tydske* Skribenter i det *Nittende Aarhundrede* ligesaa haardnakket paastaaer, at baade *Sønder* og *Nørre-Jylland* [...] og] de saakaldte *Danske Øer*, [...] må indlemmes i det *Tydske Forbund*” (s. 19).

Et tysk krav på hele Danmark? Dette sidste udfald går tydeligvis længere end blot polemik imod den slesvig-holstenske bevægelse. Dennes mest vidtgående krav var jo alene Slesvigs og Holstens løsrivelse fra den danske helstat og Slesvigs optagelse i Det tyske Forbund, som Holsten allerede var medlem af. Men *hele* Danmarks indlemmelse i Det tyske Forbund?

Der var ikke noget sådant krav fra nogen side. Når Grundtvig bruger en så polemisk vending, må det højst sandsynligt forstås på baggrund af en aktuel historikerstrid om Danmarks historie frem til højmiddelalderen.

Den ansete tyske historiker Friedrich Christoph Dahlmann var siden 1842 professor i Bonn, tidligere docent i København og professor i Kiel og Göttingen. Han havde i en række værker beskæftiget sig indgående med hertugdømmernes historie. Han var oprindeligt tilhænger af den danske helstat, men ansås på dette tidspunkt (og anses stadig) for at være den slesvig-holstenske bevægelses ideologiske ophav. Som hans hovedværk regnes *Geschichte von Dännemark*, der udgaves i Hamburg 1840-1843; værket udkom desuden i dansk oversættelse fra 1841: *Danmarks Historie indtil Reformationen*; tredje dels sidste hæfte forelå på dansk netop i 1847.

Men allerede efter fremkomsten af værkets første bind på henholdsvis tysk og dansk reagerede den dengang 39-årige danske historiker Caspar Frederik Wegener med en 148 sider lang kritisk anmeldelse: *Om Dahlmanns Danmarkshistories Første Bind* (1841). Første bind omfatter tiden frem til Valdemar 4. Atterdag

Grundtvig ejede både Dahlmanns værk (på tysk) og Wegeners svar (if. Bogfortegnelse 1873, nr. 5.695-5.698); og der er særligt tre hovedpunkter i Wegeners kritik, som må have interesseret ham:

1) Dahlmann fremhæver ofte og med bemærkelsesværdig “Smaalighed” nogle af de danske middelalderkongers lensed eller formelle vasalforhold til de tysk-romerske kejsere (s. 31). Men om noget reelt vasalforhold var der aldrig tale, og dette tager Wegener også andre tyske historikeres udsagn i ed på (s. 33; se også s. 75 f. og s. 131 f.). Her er vel grunden til Grundtvigs polemik imod et angiveligt tysk krav på hele

Danmark.

2) I behandlingen af sagnhistorien tillægger Dahlmann oftest udenlandske (islandske) kilder større vægt end de danske, navnlig Saxo (s. 5 f.). Dette kritikpunkt må have interesseret Grundtvig særligt, idet han selv havde forsvaret den saxoske tradition vedrørende sagnhistorien imod Dahlmann.

Læs mere

I Grundtvig Arkivet, fasc. 267.2, befinder der sig 3 hefter med notater om Saxo samt et løst ark foldet til to blade med et upubliceret notat "Om Oldsagnene hos Saxo". Grundtvig henviser heri til en strid mellem Dahlmann og den danske Saxo-ekspert P.E. Müller om Saxos pålidelighed som historisk kilde og tager Müllers parti.

3) Wegener retter en sønderlemmende kritik imod de meget talrige fejl i den danske udgave af værket, men navnlig af, at oversættelsen overhovedet var blevet foretaget: "En Oversættelse af Dahlmanns Historie giver os en i tydsk Aand forfattet Danmarkshistorie, og en saadan var det – synes mig – naturligst, at vi søgte paa Tydsk" (s. 136). Det må være i tilslutning til denne kritik, Grundtvig bemærker, at "vore fleste *Oversættelser* af Tydske Bøger, er aldeles hovedløs" (1847, s. 17).

Symbolikken i striden mellem netop *denne* tyske og *denne* danske historiker må for Grundtvig have været slående: Selve den slesvig-holstenske bevægelses åndelige fader kontra C.F. Wegener, som bestred lektoratet i historie netop på Sorø Akademi.

Grundtvigs opgør i *Lykønskning til Danmark* med den slesvig-holstenske bevægelse i almindelighed og med tyske historikers syn på Danmarks og Slesvigs historie i særdeleshed må ses på baggrund af historikerstriden mellem Wegener og Dahlmann.

Læs mere

Det var hverken første eller sidste gang, Grundtvig tørnede sammen med Dahlmann. Året efter skrev Grundtvig i sit ugeblad *Danskeren*, at "det er snart en heel Menneske-Alder siden, at *Dahlmann* offentlig krævede mig til Regnskab for den Udaad at ville *aandelig* bygge *Dannevirke* op paa ny [...] Det var i Anledning af Tidsskriftet 'Dannevirke' som jeg udgav i Aarene 1816 og 17" (Grundtvig 1848, s. 350). Det har endnu ikke været muligt at fastslå, hvilken udtalelse af Dahlmann, Grundtvig refererer til.

7 Eftervirkning

Ingemann takkede Grundtvig varmt for *Lykønskning til Danmark*, som han straks læste to gange, men takkebrevet af 2. juli 1847 afslører alligevel visse modsætninger imellem vennerne. Ingemann mente, at det nu gik i den rigtige retning, "skjøndt vel

ikke ganske i den Retning, som du bifalder” (Grundtvig og Ingemann 1882, s. 293). Og han gentog sit gamle forbehold med hensyn til det mindre attraktive ved en eksamensfri lærestanstalt, et forbehold grundet i hans 20-årige erfaring fra et Sorø Akademi med meget ringe søgning:

“Skal et saa afsides og næringsløst Sted som Sorø drage ‘Kjærnen af den danske Ungdom i alle Stillinger og fra alle Sider til sig’ (som du ytrer Side 36), saa behøves her ikke alene de lyslevende, dansksindede Ledere og Lærere, som du fordrer, men tillige Frihed til og Haab om her at kunne danne sig til hvilken som helst Stand og Stilling i Landet, og [...] til – med samme endelige Prøve som andre – at træde i Kongens og Fædrelandets Tjeneste” (Grundtvig og Ingemann 1882, s. 294).

Grundtvig affejede Ingemanns indvending uden anden begrundelse, end at “den sælandske Jærnbane jo snart maa bringe Sorø Hovedstaden meget nærmere, end Roskilde hidtil har været” (Grundtvig og Ingemann 1882, s. 295). Jernbanestrækningen København-Roskilde, den første i kongeriget, var taget i brug 26. juni 1847, hvilket var et af tidens store samtaleemner.

Læs mere

Først efter Christian 8.s død udtrykte Grundtvig bekymring for, dels om akademiets lærere havde lyst og evne til at undervise andre end dem, der søgte en eksamen, dels om der under disse omstændigheder overhovedet ville indfinde sig andre studerende end dem, der søgte en eksamen. Se brev af 7. marts 1848 til grev F.M. Knuth, *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, bind 2, s. 457-461.

Vigtigere for Grundtvig end Ingemanns ros og forbehold var det dog nok, at *Lykønskning til Danmark* havde fået den gunstigst mulige modtagelse af kongen, som ifølge dronning Caroline Amalie havde “slugt” den (Grundtvig og Ingemann 1882, s. 296). Og Grundtvig var efterfølgende blevet kaldt til privataudien hos kongen, som havde stillet ham meget i udsigt:

“[...] han baade lovede at tale med mig under Sagens videre Udvikling og fandt selv, at den ikke for Øjeblikket var i de bedste Hænder, samt at jeg vel turde have Ret i, at min personlige Medvirkning ved Udførelsen ej vilde være overflødig. Han slog ved denne Lejlighed paa, om jeg vilde forflyttes til Sorø som Præst”, hvilket dog ikke var Grundtvigs ønske, men noget som han i givet fald ikke ville modsætte sig, hvis det kunne gavne sagen (Grundtvig og Ingemann 1882, s. 298).

Grundtvig havde forestillet sig selv i en mere direkte forbindelse til akademiet. Men han fik hverken indflydelse på valget af lærerkræfter eller plads i den kommission, der under grev Knuths forsæde skulle udmønte resolutionen af 27. marts 1847 i konkrete undervisningsplaner (Rosendal 1897, s. 48). Knuth forbigik Grundtvig.

Det var Knuth meget om at gøre, at akademiet fik de bedst tænkelige lærerkræfter. Og han anså den nu 45-årige lektor i historie C.F. Wegener, Dahlmanss opponent, for akademiets absolut dygtigste lærer og for særligt værdifuld netop nu, hvor skolen skulle styrke historiefaget og statskundskaben. Derfor skrev han til kongen og

opfordrede denne til at udnævne Wegener til kongelig historiograf, dvs. rigshistoriker, for herved at holde på ham i Sorø. I midten af juli modtog Wegener udnævnelsen, hvilket Grundtvig erfarede kort før sin privataudiens hos kongen. Det var et 'hjertestød' for ham – han havde selv ønsket sig netop denne post (Rosendal 1897, s. 54). Også her måtte han se sig forbigået.

Sagen selv – den folkelige højskole – var imidlertid i ganske gode hænder hos Knuth og kongen personligt. Efter et halvt års nye forhandlinger og tovtrækkerier med universitetsdirektionen fremkom en kongelig resolution af 31. december, som kong Christian 8. egenhændigt havde øvet indflydelse på. Det gælder navnlig følgende punkter, som også var afgørende for Grundtvig:

- “Sorø Akademis Realhøjskole bestemmes til at være en fri Lærestalt for enhver, der ønsker at uddanne sig i Kendskab til og Brugen af Modersmaalet, i Kundskab om Fædrelandets Historie og Statistik, Statsforfatning og kommunale Forhold [...]”.
- “Adgang til i større eller mindre Omfang efter frit Valg at høre Forelæsninger ved Sorø Akademi bør staa aaben for alle uden Optagelses- eller Adgangsprøve [...]”.
- “Undervisningen [...] bør omfatte [...] Fællesfag i Dansk med Vejledning til Sprogets rette Brug saavel skriftligt som mundtligt og omfattende Foredrag over Modersmaalets Litteratur samt Anvisning til at kende Sprogets Kilde i Islandsk.”
- “Alle Forelæsninger, og navnlig de, der holdes over Fædrelandets Historie, Statistik m. m., bør holdes i populære Foredrag, saaledes at de kunne benyttes af Tilhørere med højst forskellig Fordannelse” (Rosendal 1897, s. 71-73; se også Hørby 1967, s. 76-79).

Aldrig havde Grundtvig været tættere på en realisering af sin vision. Kongen havde personligt kæmpet hårdt for sagen, ikke mindst imod sin egen universitetsdirektion. Men den 20. januar 1848, blot tre uger efter udstedelsen af den endelige resolution vedrørende akademiets fremtidige 'grundbestemmelser' døde kong Christian 8., Danmarks sidste enevældige konge, og med ham også Sorø Akademi og Grundtvigs vision om dets omdannelse til en folkelig højskole.

Akademiets lærerkollegium arbejdede ganske vist endnu ihærdigt på en ny undervisningsplan, der skulle realisere resolutionen af 31. december 1847, men i marts 1848 indtraf der afgørende politiske begivenheder (*Academia Sorana. Kloster – Akademi – Skole*, s. 435-439). Den 22. marts tiltrådte Martsministeriet, og to dage senere udbrød Den Første Slesvigske Krig. Grev Knuth udnævntes til Martsministeriets udenrigsminister og blev herved brat draget bort fra Sorø.

Den 1. april 1849, kort før Junigrundlovens vedtagelse, lukkedes akademiet endeligt.

8 Anvendt litteratur

8.1 Trykt

- *Academia Sorana. Kloster – Akademi – Skole* (1962) udg. af Soransk Samfund. København.
- Bagge, Povl og Povl Engelstoft (red.) (1949) *Danske politiske Breve fra 1830erne og 1840erne*, 3. København.
- Bloch, Jørgen Victor (red.) (1847) *Christeligt Folkeblad* 26. september 1847. Ringkøbing.
- Dahlmann, Friedrich Christoph (1840-1843) *Geschichte von Dännemark*, 1-3. Hamburg.
- Dahlmann, Friedrich Christoph (1841-1847) *Danmarks Historie indtil Reformationen, med Indbegreb af Norge og Island. Efter den Tydske Original ved v. Jenssen Tusch. Med en Skizze af det gamle Norges Thingdistrikter og 13 Bilag til Originalen og Oversættelsen, samt et Kort over det gamle Norges Thingdistrikter*, 1-3. København.
- Gad, Knud H. (1833) *Hvor skal jeg sætte min Søn i Skole? Et Spørgsmaal til Directionen for Universitetet og de lærde Skoler i Særdeleshed, og til enhver offentlig Skolebestyrelse i Almindelighed, eller en Lægmands Tanker om Nødvendigheden og Følgerne af en Skolereform i Danmark*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1831) *Politiske Betragtninger med Blik paa Danmark og Holsteen*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1836) *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1837) *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole*. Christiania.
- Grundtvig, N.F.S. (1838) *Skolen for Livet og Academiet i Soer*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1847) *Lykønskning til Danmark med Det Danske Dummerhoved og Den Danske Høiskole*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1848) *Danskeren. Et Ugeblad*, 1. København.
- Grundtvig, N.F.S. & B.S. Ingemann (1882) *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859*, udg. af Svend Grundtvig. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1889) *Om Indretningen af Sorø Academi til en Folkelig Høiskole*, udg. af A.D. Jørgensen i *Danskeren. Tidsskrift for Land og By*. Kolding.
- Grundtvig, N.F.S. (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, 1-2. Udg.

af Georg Christensen & Stener Grundtvig. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1968) *Grundtvigs skoleverden i tekster og udkast*, 1-2, udg. af K.E. Bugge. København.
- Hansen, Hans Schultz, Lars N. Henningsen, Carsten Porskrog Rasmussen & Henrik Becker-Christensen red. (2008-2009) *Sønderjyllands Historie*, 1-2. Aabenraa.
- Helweg, Ludvig (red.) (1847) *For Literatur og Kritik. Et Fjerdingaarsskrift udgivet af Fyens Stifts literære Selskab* 1847. Odense.
- Hørby, Kai (u.å: 1967) "Grundtvigs højskoletanke og Sorø Akademis reform 1842-1849" i *Årbog for Dansk Skolehistorie 1967*. København.
- Lütken, Johannes Christian (1830) *Om almindelig Dannelse og dens Midler, Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Sorøe Akademies Skole, som begynder den 23de Julii 1830*. København.
- Lütken, Johannes Christian (1847a) *Om Sorø Akademies Idee*. København.
- Lütken, Johannes Christian (1847b) *Om Sorø Akademies Idee Nr 2*. København.
- Rosendal, Hans (1897) *Om Kong Kristian VIIIs Planer med Hensyn til Sorø Akademi*. København.
- *Sorø. Klosteret, Skolen, Akademiet gennem Tiderne. Skrevet af gamle Soranere* (1923-1931) udg. af Soranske Samfund. København.
- Wegener, Caspar Frederik (1841) *Om Dahlmanns Danmarkshistories Første Bind*. København.

8.2 Utrykt

- Grundtvig-arkivet, notater om Saxo, [fasc. 267.2](#) .